

Sosyal Bilimlerde Araştırma

Research in Social Sciences

Sinem Sönmez¹

1. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, sesonmez16@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6390-8911

Received 15.Dec.2021
Revised 23.Dec.2021
Accepted 26.Dec.2021
Published Online 30.Dec.2021
Pages 1-6

Copyright © 2021 by author(s) and JOTERm

Cite as: Sönmez, S. (2021). Sosyal Bilimlerde Araştırma. *Journal of Theoretical & Empirical Research on Management*, 1(1), 1-6.

Özet

Bilgi kavramı verilerin işlenmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile bilgiye ulaşmanın kolay olması onun hemen kabul edilebilir ve geçerliliği olan bir formda olduğunu göstermemektedir. Bu durum uzun yıllardır araştırmacıların bu konuyla ilgilenmesine neden olmuştur. Bu amaçla gerçek bilgiyi arayanlar, bilginin kökenini merak edenler ve bilgiden birtakım sonuçlar çıkarmaya çalışan araştırmacı ve çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların tümü bilgiyi farklı açılardan ele almaktadır. Bu çalışma ile amaçlanan bunların aksine, bilginin kanıtlanabilir ve genel geçerliği olan bir formda olmasının nasıl sağlandığı dolayısıyla bilimsel bilgi ile ilgilidir.

Konunun önemine binaen hazırlanan bu araştırma (tarama/değerlendirme) makalesi ile genç akademisyen ve araştırmacılara çalışmalarında faydalı olmak istenmiştir. Ayrıca çalışmada; bilimsel bir araştırmaya nasıl başlanacağı ve bilimsel araştırmanın hangi aşamalardan geçerek tamamlandığı literatürel bağlamda ele alınarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Nedir, Bilimsel Bilgi, Bilimsel Bilginin Kullanımı, Bilimsel Araştırma Süreci

Abstract

The concept of knowledge emerges with the processing of data. Today, with the development of technology, the fact that it is easy to access information does not show that it is in an immediately acceptable and generally valid form. For this purpose, researchers have been interested in this subject for many years. For this purpose, there are researchers and studies who seek real information, who wonder about the origin of information, and who try to draw some conclusions from information. All of these studies deal with knowledge from different perspectives. Contrary to these, the aim of this study is how to ensure that the information is in a verifiable and generally valid form, that is, it is about scientific knowledge.

With this research article prepared for this purpose, it is aimed to be useful to young academicians and researchers in their studies. In addition, in the study; how to start a scientific research and which stages the scientific research is completed through are discussed in the context of the literature.

Keywords: What is Knowledge, Scientific Knowledge, Use of Scientific Knowledge, Scientific Research Process

GİRİŞ

Bilgi kavramı literatürde ele alındığı alan bazında değerlendirilmekte ve meydana getirdiği etki bağlamında tanımlanmaktadır. Kavram ile ilgili çalışmalar yoğun olarak felsefe disiplinde ele

alınmıştır. Bu yönüyle bilgi, nesne ve içerik arasındaki karşılıklı ilişkiyi yansıtan bir olgu olarak isimlendirilmiştir. Sosyoloji alanında bilgi kavramı, toplumla ilgili her şeyin birbiri ile ilişkisinin kurulması edimini ifade etmektedir. Bu görüşte bilgi kavramı toplum içerisinde bulunan etkileşim, ilişki ve iletişim aracılığıyla elde edilen bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Fen bilimlerinde bilginin araştırılmasında içerik üzerine yoğunlaşarak, kavramın ne olduğu sorusu cevaplanarak ifade bulunmaktadır (Eller, 2017; Uçak, 2010).

Robert A. Day (1996:198) bilimsel çalışmaların nasıl olması gerektiğini anlattığı çalışmasında bilgiyi yaşanan ev şeklinde betimlemiştir. Buna göre bilimsel bilginin de bahsedilen evin daha güzel olmasını sağlayan sanatsal ve beşeri özelliklerin tümünü kapsadığını belirtmiştir. Burada önemli olan hazırlanan çalışmanın, bu bir makale, tez ya da bir derleme de olabilir, bütün olarak nasıl hazırlandığı ve sonrasında nasıl sunulması gerektiği ile ilgili düzenin en doğru şekilde nasıl organize edilmesi gerektiğidir.

Günlük hayatta bilgiye ulaşımın getirdiği kolaylık çeşitli bilimsel çalışmaların nasıl olması gerektiği ile ilgili bir bilgi kirliliğine de neden olmuştur. Hazırlanan bu çalışma ile genç akademisyen ve araştırmacıların bundan etkilenmemeleri istenmiştir. Bu amaçla öncelikle bilgi ve bilimsel bilginin kendisinden bahsedilmiştir. Çalışmanın devamında bilimsel bilginin neden önemli olduğu ve hangi aşamalardan geçerek nerede kullanıldığına yer verilmiştir.

Bilimsel Bilginin Önemi ve Kullanıldığı Yerler

Evrenin ve yaşadığımız dünya ile ilgili gerçeğin araştırılması amacıyla sürdürülen çabaların tümü bilim kavramını işaret etmektedir. Latince 'bilmek (scire)' kelimesinden türetilen kavram, günümüzde İngilizce 'science (bilim)' sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Kavram genel olarak doğru bilginin üretildiği süreç ile bu süreç tarafından üretilen bilgi olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle bilimsel bilgiyi; 'çeşitli olay ve olguların anlaşılmasında kullanılan bir yol' ve 'doğruluğu kabul edilmiş sistemli bilgiler kümesi' olarak tanımlamak mümkündür (Gürbüz & Şahin, 2016, s. 25).

İnsanlar binlerce yıldır aralarında farklı yollarla iletişim kurmaya çabalamıştır. Amaç zihindeki problemin açık bir sonuç üretecek forma kavuşturulmasıdır. Bu sayede verilmek istenen mesajın net, anlaşılır ve sistematik bir düzende olması gerekmektedir (Day, 1996, s. 5). Bu da bilimsel bilginin gerekliliğini akla getirmektedir.

Bilimsel bilginin nesnel verilere dayanılarak hazırlanması, araştırmanın gözleme dayalı kanıtlar içermesi, bilginin sorgulanabilir olması dolayısıyla eleştiriye açık olması, hangi yöntemle bağlı kaldığı bilindiğinden tekrarlanabilir olması ve tüm bunlara rağmen yine de yanlışlanabilir olması onun önemini göstermektedir. Çünkü bilginin genel geçer olması onun zamanla yenilenebilir olmasına da sebep olmaktadır.

Bilimsel olarak bir sorunun sistematik bir şekilde çözümünün gerçekleştirilmesi olarak ifade edilen bilimsel çalışmalar genel olarak; bitirme ödevleri, makaleler, tezler, kongre ya da çeşitli bilimsel toplantı (konferans, kongre, organizasyon, vb.) rapor/notlarından oluşmaktadır. Bu çalışmalardan makaleler, araştırma makalesi ve tarama/değerlendirme makalesi şeklinde yazılabilir. İki çalışmanın da amacı, diğerlerinde de olduğu gibi, belirli bir sorunun sistemli bir şekilde çözüme kavuşturulmasıdır. Araştırma makaleleri bu amaçla deneysel araştırmalar kullanırken, tarama makalelerinde analiz bu konu ile ilgili hazırlanmış diğer çalışmalar ışığında bir ortak payda oluşturma şeklinde gelişir. Bu iki makale yönteminde içerik açısından da birtakım farklar bulunmaktadır. Araştırma makaleleri model ve yöntem içeriği ile bulguları sonuç kısmında geniş bir şekilde ele alırken, tarama makalelerinde sonuçlar daha önceki çalışmalar aracılığıyla elde edildiğinden yöntem ve bulgulardan ziyade genel bir çıkarım oluşturulmak istenir. Ayrıca tez ve bitirme ödevi gibi çalışmaları da araştırma makalelerinin daha genişletilmiş bir formu olarak ifade edebiliriz. Bu çalışmalar ile belirli bir alandaki konular derinlemesine incelenerek birtakım sonuçlar elde edilmek istenir (Dinler, 2003; Murray, 2015). Tezi bir makaleden ayıran en önemli farklılık, tezin konuları daha geniş bir formda ele alması ile ilgilidir.

Bilimsel bilginin faydalı ve verimli hale gelmesinde onun doğru yerde kullanılmasının önemi büyüktür. Bu amaçla çeşitli bilimsel amaçlı kongre, konferans gibi toplantılarda çoğunlukla sözlü olarak sunulan araştırma verilerinin sağlayacağı faydanın kalıcılığının sağlanması önem kazanmaktadır. Bu amaçla sunulan raporların bir kısmı bildiri, bir kısmı da sonra kullanılmak üzere makale formunda hazırlanabilir (Day, 1996). Araştırmacılar tarafından düzenlenen bu toplantı raporları bilimsel bilginin geliştirilip yaygınlaşması açısından diğer bir önemli kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilimsel Bir Araştırmanın Hazırlanması

Bilimsel bir çalışmanın bilinmesi ve değerlendirilmesi onun bir yayın haline gelmesi ile sağlanabilir. Bu şekilde gerçeklik kazanan bilginin veri tabanlarına eklenerek bilimsel bilgi olması sağlanır.

Genel olarak tanımlanan bilimsel araştırmalar, temelde analizi istenen kavramlar aracılığıyla oluşturulan araştırma modeli üzerine bina edilmektedir. Bu sayede çalışmanın temel çerçevesi belirlenmektedir. Tüm bu sürecin meydana gelmesini sağlayan temel adımlar Day (1996, s. 7) tarafından İngilizce kelimelerden türetilen 'IMRAD' sözcüğü kullanılarak kısaltılmıştır. IMRAD; Introduction- Methods- Results- Discussion kelimelerinin baş harfi ile oluşturulmuştur. Bu format 'Giriş- Yöntem- Sonuçlar ve Tartışma (GYST)' şeklinde dilimize çevrilmiştir. Hazırlanan çalışmanın türüne göre bu bölümler çalışmada farklı şekilde yer almaktadır. Bilimsel araştırmanın 'IMRAD- GYST' formatında yer alması belli aşamalar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Buna göre bilimsel araştırmaların oluşum süreci temel olarak tabloda özetlendiği gibidir (Awal, 2019; Day, 1996; Gürbüz & Şahin, 2016);

Tablo 1. Bilimsel Araştırma Süreci
Bilimsel araştırma aşamaları(süreci)



Kaynak: Gürbüz & Şahin, 2016, s. 52

Temel olarak çalışmanın başlangıcını belirleyen, çalışmanın sorunsalının tespit edilmeye çalışıldığı noktadır. Bu kısımda araştırmanın hangi konu çerçevesinde inceleneceği ve hangi soruların sorulacağını gösteren problem tespit edilmelidir. Çalışmanın problemi bir ilgi alanı ile ilgili olabileceği gibi iyileştirilmesi gereken bir durum ya da düzeltilmek istenen bir zorlukla ilgili de olabilir. Aynı zamanda literatürde ya da pratikte var olan

bir durumu da içerebilir. Tipik bir soru şeklinde ortaya çıkan araştırma problemi genel olarak araştırmacının iddiasını yansıtacağından doğru bir başlangıç yapılması önemlidir.

Çalışmanın temel sorunsalı belirlendikten sonra araştırmanın kavramsallaştırılması gereklidir. Bu aşamada çalışmanın çatısı oluşturulur. Bu amaçla çalışmada;

- Hangi kavramların ele alınacağı,
- Kavramların dayanağı olan kuramların hangileri olduğu,
- Kavramlar arasında nasıl bir ilişki olduğunun tespitinde araştırmacılara yol gösteren modelin tespiti,
- Ayrıca çalışmada desteklenmesi beklenen iddialar yani hipotezler bu kısımda belirlenmektedir.

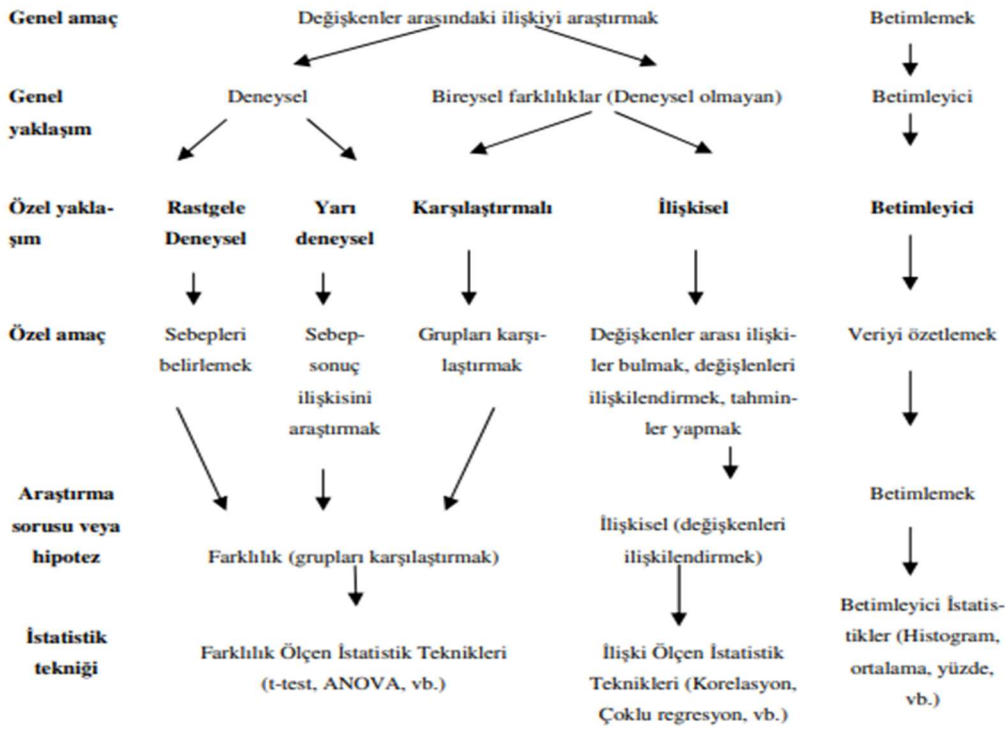
Çalışmanın metodolojik çatısının belirlendiği ikinci aşamadan sonra adım adım araştırma tasarım ve yöntemi belirlenir. Bu aşamada çalışmanın nitel, nicel ya da karma araştırma desenlerinden hangileri ile devam edeceği belirlenmektedir. Nitel araştırmalar aracılığıyla, çoğunlukla araştırmacının merakını besleyen sorular ile olgulara çözüm bulunmaktadır. Nicel çalışmalarda da istatistikten destek alarak problemler ile ilgili sonuçlara varılmak istenir. İki araştırma deseninin de kendine göre olumlu ve olumsuz yanları olmakla birlikte günümüzde bu çalışmaların beraber değerlendirildiği karma yöntemler de kullanılmaktadır (Başol, 2008).

Çalışmanın dördüncü aşaması araştırmanın konu olduğu evren ve örneklemin belirlenmesidir. Bilimsel bir araştırmada konu ile ilgili birtakım sonuçların genellenebilmesi ve amaca uygun çıkarımların yapılabilmesi doğru bir evren tespitinin önemini arttırmaktadır. Bu sayede çalışmada kullanılacak verilerin toplanması ve bunların analizi daha sağlıklı olmaktadır.

Veri toplama aşamasında, çalışmanın değişkenlerinin nasıl ve hangi araçlar kullanılarak ölçümleneceği tespit edilir. Araştırmacının bu noktada pratik zorluklar ile karşılaşabileceğini bilmesi en etkili veri toplama tekniğinin seçiminde önemli rol oynamaktadır.

Bilimsel araştırma sürecinin geline bu son aşamasında en uygun araçlarla toplanan veriler kodlanmaktadır. Böylece elde edilen sonuçlar, istatistiksel programlar aracılığı ile ortak birtakım çıkarımlar oluşturmak için kullanılabilir. Sonrasında, ortaya çıkan sonuçların okuyucular ve istifade edenler açısından anlamlı bir metne dönüştürülmesi gereklidir. Çalışmanın bu kısmı raporlama kısmını oluşturur. Araştırmada elde edilen bulgular aracılığıyla bir sonuç oluşturulmasını içerir. Çalışmaların bu kısmında araştırmacının başlarken kurguladığı tüm sorular bir yanıt bulmaktadır. Bu amaçla çalışma verilerine göre bulgular tartışılarak gelecekteki çalışmalar için birtakım öneriler sunulabilir. Bu nedenden ötürü çalışmalarda verilerin raporlanıp yayınlanması hususu önemli görülmektedir.

Sosyal bilimlerin de dahil olduğu bilimsel çalışmalarda izlenen adımlar yukarıda özetlendiği gibidir. Bunun yanında çalışma amaçlarının gerçekleştirilmesi için izlenen süreç birtakım adımları beraberinde getirir. Bununla ilgili olarak Toy & Tosunoğlu (2007:6) hazırladıkları çalışmada araştırma amaçlarının gerçekleştirilmesi sürecinde değişkenler arasındaki ilişkinin tespitini Şekil 1 yardımıyla açıklamıştır.



Şekil 1. Araştırmanın Amaç ve Hipotezleri ile Araştırma Yöntemi ve İstatistiksel Teknikler Arasındaki İlişki

Kaynak: Gliner ve Morgan'dan aktaran, Toy & Tosunoğlu, 2007, s. 6

Şekil 1'e göre araştırmacıların bilimsel çalışmalarda genel amaçlardan özel amaçlara doğru bir yol izlediği belirtilmiştir. Buna göre çalışmalar deneysel ve deneysel olmayan şeklinde iki yaklaşım bulunmaktadır. Süreç içerisinde belli başlı metodlar kullanılarak kavramlar arasında nasıl bir ilişki kurulduğu açıklayıcı veya keşfedici şekilde betimlenmiştir. Bu kısımda istenen araştırma amacının sağlanmasının hipotezler aracılığıyla test edilmesidir. Şekilde bu durumun özetlendiği gibi araştırmanın deneysel çalışmalar ile ilerlemesi halinde oluşacak sebep sonuç ilişkisi ve grupsal farklılıklar dolayısıyla karşılaştırmalı istatistik teknikleri tercih edilmektedir. Diğer yandan deneysel olmayan çalışmalar açısından da durum benzer olarak değişken incelemesi ve ilişkisel test ölçümleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden en yaygını regresyon ve korelasyon analizleridir. Tüm bu araştırma sürecinde beklenen amaç ve sonuçların birbiri ile uyumlu olmasıdır. Bunun sağlanması araştırmacının süreci nasıl yönettiği ile ilgilidir.

Tartışma ve Sonuç

Bilim, doğası gereği bir problem ve onun çözüm yöntemi üzerine bina edilen bir kavramdır. Bilimsel olarak elde edilen bilginin pratik hayatta bir karşılığı bulunmaktadır. Bu nedenle uygulama ile teorinin etkileşimi, bilimsel gelişimin temel koşulunu oluşturmaktadır (Karagözoğlu, 2006, s. 67). Bu gelişimin sağlanmasında bilimsel araştırmaların payı oldukça fazladır. Bu nedenle bilimsel araştırmaların belli başlı aşamalardan geçerek hazırlanması gereklidir. Bu durum çalışmanın geleceğe dönük olarak kabul edilebilir olmasında önemli rol oynamaktadır. Bu sayede araştırmacı ve akademisyenlerin çalışmadan elde edilen gözlemleri değerlendirme, yürütülen deney ve gözlemleri tekrarlama ile entelektüel faaliyetleri değerlendirme olanakları olacaktır. Day'in deyişi ile bu durum (1996:10) hazırlanan çalışmanın yeterli bilgiyi ihtiva ederek çalışmanın

mantık, açıklık ve kesinlik yönüne vurgu yapmaktadır. Bu şekilde çalışma ilerideki çalışmalar açısından yol gösterici olmaktadır.

Kaynakça

- Awal, A. (2019). Campus Career Club. (Erişim Tarihi: 10.12.2021) <https://www.campuscareerclub.com/how-to-choose-a-research-design/> adresinden alınmıştır
- Başol, G. (2008). Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem. Kılıç, O. Cingözoğlu, M., (Editörler) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 113-143). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Day, R. A. (1996). *Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır?* Çev. Gülay Aşkar Altay, Oryx Press'in izni ile TÜBİTAK Yay.
- Dinler, Z. (2003). *Bilimsel Araştırma ve İnternete Bağlı Bilgi Merkezleri* (3. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Eller, J. D. (2017). *Social Science and Historical Perspectives*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karagözoğlu, Ş. (2006). Bilim, Bilimsel Araştırma Süreci ve Hemşirelik. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 64-71.
- Murray, R. (2015). *Tez Nasıl Yazılır* (3. Baskıdan Çev.Şakir Çinkır). Ankara: Anı Yayıncılık .
- Toy, B. Y., Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci, İstatistiksel Teknikler ve Yapılan Hatalar. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-20.
- Uçak, N. Ö. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 705-722.

Externally peer-reviewed

The author(s) has/have no conflict of interest to declare

The author(s) declared that this study had received no financial support